

Handläggare: Helene Pettersson
Telefon: 08-508 27 496

Till
miljö- och hälsoskyddsnämnden
2011-02-15 p.22

Redovisning av tillsynsarbetet i stadens naturreservat 2010

Förvaltningens förslag till beslut

- 1 Godkänna miljöförvaltningens redovisning
- 2 Översända redovisningen till länsstyrelsen, exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och stadsmuseet samt till stadsdelsnämnderna i Skarpnäck, Skärholmen, Södermalm, Bromma, Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista.

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Gustaf Landahl
Avdelningschef

Sammanfattning

Naturreservaten betyder mycket för invånarnas välbefinnande och ger även möjlighet att bevara ett varierat växt- och djurliv i staden för framtiden. 2009 bedömdes bevarandestatusen i Stockholms natur- och kulturresevat vara tillfredställande. För 2010 har trenden inte varit lika positiv för alla resevat. Nackareservatet i Stockholm samt Hanstareservatet visar under 2010 åter en ”gynnsam status” för områdenas natur- och rekreationsvärden, men för fem av resevaten bedöms statusen vara oklar. Orsaken är främst byggnation inom eller i nära anslutning till resevat samt minskade skötselinsatser, vilket kan leda till förlust av värden som resevat är till för att bevara. Den sk Fornminnesgruppen har lagts ned under 2010 vilket lett till att viss skötsel har uteblivit under året. Osäkerheten kring skötseln inför nästa år är stor. För ett av resevaten, Igelbäckens

kulturresevat, bedöms statusen för 2010 vara ”icke gynnsam”, på grund av den noterade, och samtidigt förväntade, negativa påverkan som rådande byggnation av nya E18 har på resevatets naturvärden. Under byggtiden har även rekreationsvärdena påverkats negativt. När vägen står klar förväntas dock de rekreativa värdena att öka igen genom förbättrad tillgänglighet och bullersituation för stora delar av fältet.

Positivt överlag är dock de satsningar på friluftslivet som flera av förvaltarna har gjort t ex nya informationsstigar samt upprustning av motionsspår.

Efterlevnaden av föreskrifter och bestämmelser har generellt varit god under 2010, med några undantag såsom olaga upplag, skadegörelse samt ett par fall där tillståndansökan missats vid anläggning. Även 2010 har ovanligt många tillstånds- och dispensärenden hanterats, vilket tagit mycket tillsynstid i anspråk. Framförallt har planerade motorvägsbyggen i resevaten inneburit behov av tillsynsinsatser för att skydda bevarandevärden. Förvaltningen har under 2010 satsat på att bistå skötselansvariga med råd, naturvårdskompetens och faktaunderlag om tillståndet hos djur- och växtlivet. I de fall klagomål framkommit har förvaltningens ekologer försökt få till stånd förbättringsåtgärder. Under 2010 har också nya verktyg för uppföljning av resevatens bevarandestatus tagits fram. Med anledning av den negativa trenden för resevatens bevarandevärden vill förvaltningen framöver satsa på att utöka informationen om områdenas värden, nya inventeringar m m till verksamhetsutövare och andra berörda.

Bakgrund

Naturen i storstaden har ett extra högt bruksvärde för rekreation i och med att så många människor ser den som en viktig resurs. Att vistas i naturmiljö har många positiva effekter för människors hälsa visar forskningen, bl a förbättras förmågan att återhämta sig från stress, och barns lek i natur gynnar motoriken och koncentrationsförmågan.

Natur- eller kulturresevat kan bildas enligt miljöbalkens sjunde kapitel för att bevara och utveckla grönområden med ett särskilt stort värde för människor, djur och växter. Resevaten har särskilda syften och föreskrifter som formuleras på olika sätt beroende på resevatets karaktär och de värden man vill skydda. Skötselplaner fastställs som beskriver hur området ska skötas för att ta tillvara natur-, kultur- och rekreationsvärdena. Områdesskyddet innebär att man reglerar markanvändningen för att säkra nuvarande och kommande generationers upplevelser av ett rikt natur- och kulturlandskap.

Reservatsarbetet i Stockholm stad

Åtta kommunalt skyddade naturområden finns i Stockholm: Judarskogen, Kyrksjölöten, Hansta, Grimsta, Flaten, Nackareservatet, Sätterskogen och Igelbäcken. De nyttjas av en mängd olika besökare; skolor, daghem, intresseföreningar, idrottsklubbar, badgäster, kolonister och en naturströvande allmänhet. I reservatsbesluten har man tagit hänsyn till nuvarande friluftaktiviteter, men om behov uppstår av nya aktiviteter som ligger i linje med reservatens syften kan staden bevilja tillstånd och dispenser från bestämmelserna.

Inom staden arbetar flera aktörer med reservaten. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för inrättande samt beslutar om tillstånd och dispenser. Förvaltarens ansvar för löpande skötsel och investeringar, ligger främst på respektive stadsdelsnämnd. Undantaget är Igelbäckens kulturresevat och Hansta naturresevat på Järvafältet där trafiknämnden representerar markägaren och förvaltar områdena. Miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet för områden som staden skyddat enligt 7 kap. miljöbalken.

Tillsyn definieras i förordningen om tillsyn enligt miljöbalken (1998:900) som verksamhet som syftar till att säkerställa att föreskrifter, domar och beslut som fattats med stöd av miljöbalken efterlevs. Miljöförvaltningens tillsyn inriktas främst på att kontrollera att reservatens föreskrifter samt tillstånds- och dispensbeslut rörande dessa efterlevs. Arbetet bekostas till allra största delen av tillsynsavgifter.

Tillsynsarbetet har även stor tonvikt på förebyggande och stödjande insatser. Miljöförvaltningen har rollen att informera om syfte, föreskrifter och bevarandevärden i reservaten. Förvaltningen bidrar även med naturvårdskompetens vid skötselåtgärder och dispensgivna arbetsföretag m.m. i syfte att undvika överträdelser. Samarbetet med berörda stadsdelsförvaltningar spelar en särskilt viktig roll.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Tillsynsinsatser och statusuppföljning

Under 2010 har 1718 arbetstimmar lagts på reservattillsynen mot planerade 1500 timmar. En översiktlig sammanställning av gjorda tillsynsinsatser 2010 samt en bedömning av bevarandestatus har gjorts för respektive reservat och redovisas i bilaga 1 och 2. Med bevarandestatus avses tillståndet för de värden reservaten är avsedda att bevara, vilka anges i respektive reservats beslutade syfte eller ändamål.

De skyddade naturområdenas bevarandestatus bedöms vara försämrad i jämförelse med föregående år. För 2009 bedömdes 4 av stadens 8 reservat ha god bevarandestatus medan siffran har sjunkit till 2 av 8 under 2010. För ett av reservaten, Igelbäckens kulturreseptat bedömdes statusen vara icke gynnsam, på grund av den negativa påverkan rådande byggnation av nya E18 samt Förbifart Stockholm har på reservatets natur- och rekreationsvärden. Trots att inga överträdelser mot bestämmelserna har skett p g a undantag i reservatsbeslutet, visar inspektioner i reservatet att vägbyggnationen, som förväntat, har lett till förlust av naturmark i och utanför reservatet. För fem av reservaten bedömdes statusen vara oklar. Orsaken är främst byggnation inom reservat, såsom i Sätmaskogen, eller i spridningsvägar i nära anslutning till reservaten så som i Grimstaskogen och Flaten, samt minskade skötselinsatser i reservaten generellt. Ingrepp i naturmark och/eller utebliven skötsel av värdefulla biotoper kan leda till barriäreffekter samt förlust av värden som reservaten är till för att bevara. För att statusen ska vara gynnsam när det gäller människors tillgänglighet och trivsel, med ett rikt djur- och växtliv, är det viktigt att reservaten bevaras sammanhållna och att de sköts kontinuerligt enligt rådande skötselplaner. Fornminnesgruppen har lagts ned 2010 och därmed har färre skötselinsatser gjorts under året och majoriteten av reservatsförvaltarna bedömer att de kommer få svårt att klara skötseluppgifterna i framtiden. Att reservatsstatusen bedöms försämrad 2010, d v s visar en negativ trend, är en signal om att mer information om reservatens värden behöver spridas till stadens verksamhetsutövare m fl. samt att större hänsyn till reservaten behöver tas vid planering av bebyggelse i deras närhet.

En rad satsningar har dock gjorts för att öka rekreationsvärdena i flera reservat under 2010. Några exempel är ny badramp och upprustade motionsspår i Grimsta, upprustning av entréen vid Hägerstalund i Hansta, samt tillskapandet av ”Tidens Väg” inom Igelbäckens kulturreseptat. ”Tidens Väg” är ett projekt som går ut på att med informationstavlor och pedagogiskt material levandegöra Järvafältets historia. Dessa satsningar har en klar positiv inverkan på områdets upplevelsevärden.

Samtidigt har inspektioner i reservaten visat att pågående byggnationer i t ex Igelbäckens kulturreseptat samt Sätmaskogen har försämrat upplevelsevärdena inte minst vad gäller ljudmiljö och framkomlighet. Rekreationsvärdena kan också snabbt påverkas negativt om inte skötselnivåerna kan upprätthållas i reservaten. För att besökarna ska uppleva områdena som trivsamma att vistas i behövs resurser för att hålla såväl stigsystem som kulturlandskap öppet.

Efterlevnad av bestämmelser

Inspektioner har utförts i samtliga reservat, vilket visat att den allmänna efterlevnaden av föreskrifter har varit tämligen god under 2010 med vissa undantag. Undantagen har t ex gällt grov nedskräpning, skadegörelse samt fall där anläggningsprojekt påbörjats utan att tillstånd sökts. I de fall tillstånd saknats har inte utövaren fått kännedom om värden som finns på platsen och på så vis har man inte vetat vilken typ av hänsyn som borde ha tagits. Förvaltningen har i efterhand lämnat råd om återställande på bästa sätt. Tillsynsarbetet under 2010 har i hög grad präglats av händelsestyrda insatser, då ovanligt många dispens- och tillståndsärenden varit aktuella i reservaten.

Mycket tid har ägnats åt att söka minimera skador på naturmiljön vid förberedande geotekniska undersökningar av terrängen inför en byggnation av motorleden Förbifart Stockholm. Trafikleden avses gå genom fyra av stadens åtta reservat; främst i tunnel, men även i ytläge. Föreskrifterna för samtliga berörda reservat innehåller undantag för ett ev. vägbygge. Trafikverket fick under senare halvåret en rad tillstånd och dispenser från stadsbyggnadsnämnden att utföra omfattande kärnborrningar, sonderingar, seismiska undersökningar m.m. för att ta reda på markens beskaffenhet inför vägbygget. Framför allt har provborrningar gjorts i reservaten på Järvafältet och i Sätorskogen. Förvaltningen har deltagit med synpunkter i prövningsprocessen och har även aktivt följt upp de givna tillstånden i fält, i direkt kommunikation med verksamhetsutövaren och olika aktörer inom staden.

Motorvägsbygget av E18 som berör Igelbäckens kulturresevat har fortsatt under 2010. Miljöförvaltningen har haft en givande dialog med verksamhetsutövaren trafikverket angående bland bl.a. naturhänsyn i byggskedet under året. Mycket tillsynstid har dock lagts ner på att uppmärksamma trafikverket på känsliga områden i syfte att förebygga överträdelser och skador på natur- och rekreationsvärden. Trots att inga överträdelser har skett på de undantag inskrivna i reservatsbesluten, har som tidigare nämnts vägbyggnationen påverkat områdets natur- och rekreationsvärden negativt. För att förstärka det kvarvarande naturlandskapets värden vore det fördelaktigt att bl. a. satsa på att skapa fler våtmarker samt att förbättra förhållandena för hävdgynnade arter knutna till torrängar i reservatet. När vägen är färdigbyggd förväntas barriärverkan av vägen mellan bostadsområdena i sydost och reservatet att minska. Likaså förväntas de bullerskyddande åtgärderna minska bullernivåerna i reservatet, vilket i framtiden bör förstärka de rekreativa värdena. Bullerminskningen berör dock inte Skogsvaktarkärret, varför bullerskyddet bör förstärkas även här.

Miljöförvaltningen har handlagt ett antal klagomål under 2010, främst om nedskräpning, lösspringande hundar, ihjälkörda groddjur och annat som upprör besökare eller försämrar möjlighet till avkoppling och trivsel i reservaten.

Rådgivning, information och samverkan

Förvaltningens ekologer har under perioden besökt samtliga åtta reservat vid ett flertal tillfällen. Fältinspektioner har gjorts tillsammans med förvaltarna där angelägna åtgärder diskuterats. Information om reservaten till allmänheten har under året fortsatt att förbättras.

Många problem i reservaten kan inte åtgärdas endast genom miljöförvaltningens försorg utan kräver att flera förvaltningar i staden samarbetar samt att kontakter med enskilda verksamhetsutövare förstärks. Kontaktnät som byggts upp i tidigare tillsynskampanj bör utökas ytterligare. Under det gångna året har t ex framkommit behov av förbättrad samordning med olika aktörer kring planerade vägprojekt som berör reservaten, så att påverkan på bevarandevärden kan minimeras.

Förvaltningen har under året även initierat ett informations- och utbildningsmöte, tillsammans med stadsbyggnadskontoret, för idrottsförvaltningens personal.

Underlag till bedömning av bevarandestatus

Miljöförvaltningen söker systematiskt följa upp tillståndet för de värden som reservaten avser skydda. Själva uppföljningen av denna s.k. bevarandestatus ligger utanför den operativa tillsynen men är en förutsättning för och till stor hjälp vid rådgivning till förvaltarna om lämpliga prioriteringar som både gynnar växt/djurliv och friluftsliv samt förebygger försämringar och överträdelser. Förvaltningen har utgått från Naturvårdsverkets handbok 2003:3 om hur reservatsbeslut inklusive bevarandemål och status ska följas upp.

Förvaltningen arbetar fortlöpande med att utveckla bedömningsgrunderna. Under 2010 har nya verktyg med metodik för uppföljning av reservatens bevarandestatus börjat tillämpas på naturtyperna barrskog och öppen gräsmark.

Slut

Bilagor

1. Tillsynsrapport – Tillsynsarbetet i Stockholms natur- och kulturreseptat 2010
2. Tillsyn Skyddade områden, Åtgärds- och statussammanställning 2010